

2023-yil. 1-son.

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Elektron jurnal

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Электронный журнал

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING | SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Electronic journal

ISSN 2010-5584

<https://buxdu.uz>

2023-yil
1
son

«Til va adabiyot ta'limi»
«Преподавание языка и литературы»
«Language and literature teaching»

ilmiy-metodik jurnal / научно-методический журнал

Bosh muharrir

Bahodir JOVLIYEV

Tahrir hay'ati:

Baxtiyor Saidov
Dilshod Kenjayev
Nizomiddin Mahmudov
Nargiza Rahmonqulova
Yorqinjon Odilov
Nasirullo Mirkurbanov
Jabbor Eshonqulov
Valijon Qodirov
Baxtiyor Daniyarov
Abdurahim Nosirov
Tolib Enazarov
To'liqin Saydaliyev
Ravshan Jomonov
Zulxumor Mirzayeva
Qozoqboq Yo'ldoshev
Tajixon Sabitova
Salima Jumayeva
Nilufar Namozova
Qayum Baymirov
Manzar Abdulkayrov
Lutfullo Jo'rayev
(bosh muharrir o'rinbosari)
Alijon Safarov (elektron nashr uchun)
Madina Nuriddinova (elektron nashr uchun)
Latifa Xudayqulova (elektron nashr uchun)
Barno Kadirova (elektron nashr uchun)

Muharrirlar:

Nilufar Namozova
Nigora Uralova
Emma Torosyan
Nargis Bobodjanova

Sahifalovchilar:

Akmal FARMONOV
Gulnoza VALIYEVA

Tahririyat manzili:

100038, Toshkent shahri
Matbuotchilar ko'chasi 32-uy.
Telefon: (98) 121-74-16,
(71) 233-03-10, (71) 233-03-45, (71) 233-03-67.
e-mail: til_adabiyot@mail.ru
veb-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

M U N D A R I J A

TAHLIL

Shodiya A'zamova. "Shaytonning Tangriga isyoni" asarining tahlil va talqini	2
Xasan Gafforov. Gender lingvistikasining dolzarb muammolari	4
Zebo Umarova. Zamonaviy tilshunoslikda xalqaro turizm terminologiyasidagi innovatsiyalar	6
Manzar Abdulkayrov. Navoiy asarlaridagi shakldoshlik hosil qiluvchi so'zlar tahlili	8
Ravshan Niyozov. Jon Grishamning "Qotillik payti" asaridagi zamon va ijtimoiy munosabatlar kategoriyasining badiiy talqini	9
Darmonoy O'rayeva, Dilorom Jo'rayeva. Anbar Otin ijodida gender tenglik talqini	10
Sadoqat Mamajonova. Navoiy dahosini anglash	12
Maftuna Xalova. Ayollar she'riyatida davr va janr poetikasi	14

TILSHUNOSLIK

Elena Surmilova. Feminization of the english language in modern social context	16
---	----

TADQIQOT

Yo'ldosh Rahmatov. Xalq maqollari va obrazli tafakkur	18
Nodira Mirhaydarova. Rus tilidagi "Духовность" umumiy semali leksemalarning o'zbek tiliga tarjimai	21
Murotali Latipov. Is'hoqxon Ibrat asarlari leksikasida o'zlashma qatlam so'zlar va davr neologizmlari	24
Raxmatulla Norbekov. So'z san'atini maktabda germeneytik mezonlar bilan o'rganish	27
Mansurbek Masharipov. Mahmudxo'ja Behbudiy publitsistikasida arabcha o'zlashma sinonim birliklar	30
Farrux Yuldashev. Lingvoma'naviyatshunoslik: lingvokulturologiya va aksiolingvistikaga munosabat	33
Ra'no Ashurova. Système ponctuel français: historique et état actuel	36
To'xtamurod Rajabov. Badiiy ko'chim vositasida yangi ma'no hosil qilish shakllari	38
Madina Rashidova. So'z-gaplar tasnifi	40
Sardor Sherkulov. U.Folknerning "Shovqin va g'azab" romanida obraz tipologiyasi va nuqtayi nazarlar xilma xilligi	43
Saodat Muminova. Bobur ma'naviy-intellektual yetuk shaxs.....	45
Norbek Yunusov. Ingliz va o'zbek tillarida fe'l-atvor ifodalovchi sifatlarning lingvistik tavsifi haqida	47
Gulnora Ergasheva. Teaching english in preschool institutions	50
Gulsanam Sanayeva, Mirshod Abdurahmonov. Ingliz tili fanini o'zlashtirishda tinglab tushunish topshiriqlarning ahamiyati	53
Ma'sud Jabborov. Millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik o'zbek xalqining yuksak qadriyatidir	54
Mohigul Alimardonova. Beshinchi sinf ona tili mashg'ulotlari uchun berilgan mashqlar doirasida o'qib tushunish metodlari	55
Nafisa Obidova. Hikoyada badiiy-psixologik kechinma tasviri	57
Dildora Omonova. O'quvchilarning lingvistik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy-metodik asoslari	59
Zarina Saylijeva. Ibrohim Haqqulning fikr aytish mahorati	62
Dilora Sidiqova. Masofaviy ta'lim tushunchasi va uning ahamiyati	64
Gulbahor Hasanova. Mumtoz asarlarni o'qitishda muammolar tahlili	66
Feruz Matenova, Djamilya Abduganiyeva. Types of translation and its main classifications	68
Zebiniso Bekmuradova. Xiazam va takror figuralar	70
Tumaris Kabulova. The problem of identity in the american literature of post second war period	72

ЯЗЫКОЗНАНИЕ

Лю Синь. Названия свадебных салонов как лингвистический источник	74
---	----

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Раъно Казакова. О первых переводах «Бабур-наме» на русский и другие языки	76
Диана Абдураманова. Эпос и роман: явление жанровой модификации	78

ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ

Рано Батырова. Методика преподавания литературы на основе современных методов обучения.....	80
Ситора Ашурова. Важность интерактивных занятий в классе при обучении иностранному языку.....	81

ОБСУЖДАЕМ, СПОРИМ

Барно Саурова. Несколько слов о фольклоре и фольклоризации литературного языка	83
---	----

Dilora Sidiqova,
 Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti

MASOFAVIY TA'LIM TUSHUNCHASI VA UNING AHAMIYATI

Annotatsiya: ushbu maqolada masofaviy ta'lim tushunchasi va uning ahamiyati haqida ma'lumot berilgan. Masofaviy ta'limning afzalliklari va bugungi kundagi o'ziga xos jihatlari ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ta'lim xizmatlari, texnika vositalari, axborot almashinuvi.

Hozirgi kunda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi asnosida masofaviy ta'lim ham rivojlanmoqda. Talabalarning ishdan ajralmagan holda ham nazariy, ham amaliy bilimlarni egallab kelmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida" PF-5847-sonli farmonida ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalar va zamonaviy usullarni joriy etish bo'yicha quyidagilarni amalga oshirish belgilandi:

- ta'lim jarayonlarini raqamli texnologiyalar asosida individuallashtirish, masofaviy ta'lim xizmatlarini rivojlantirish, vebinar, online, "blended learning", "flipped classroom" texnologiyalarini amaliyotga keng joriy etish;

- zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalar asosida masofaviy ta'lim dasturlarini tashkil etish;

- masofadan turib foydalanish imkonini beruvchi elektron kutubxona tizimini keng joriy etish, talabalarining oliy ta'limni tamomlanganidan so'ng kutubxona fondi, axborot bazalaridan foydalanishini yo'lga qo'yish orqali ularning kasbiy malakasini uzluksiz oshirib borish imkoniyatni kengaytirish.

"Masofaviy ta'lim" tushunchasi ta'lim o'quv axborotlarini oluvchiga masofada turib (sun'iy yo'ldosh, televideniye, kompyuter tarmoqlari va boshqalar orqali) yetkazib berishni ta'minlovchi yangi axborot texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan maxsus ta'lim xizmatlari to'plamini ifodalaydi [5].

Masofaviy ta'lim maxsus informatsion (axborot) tizimga asoslanadi, u o'qitishning yangi texnologiyasidir. Ta'limning muddati, joyi, vaqtini talabaning o'zi tanlaydi. Masofaviy ta'limning xarakterli xususiyati modullilik, iqtisodiy samaradorlik, turli xil axborotlardan foydalanish imkoniyatining mavjudligida [2].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmonining 46-maqsadida shunday deyilgan: "Oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 50 foizga yetkazish va ta'lim sifatini oshirishda oliy ta'lim muassasalari imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim shakllari, shu jumladan, masofaviy ta'lim shakli bo'yicha ham qabul kvotasini shakllantirish (212), ishlab chiqarishdan ajralmagan holda oliy ma'lumot olish imkoniyatini yanada kengaytirish, bunda bosqichma-bosqich masofaviy ta'lim shaklida kadrlar tayyorlashni yo'lga qo'yish (213) kabi maqsadlar belgilanib olindi.

Shu maqsadlardan kelib chiqqan holda, har bir oliy ta'lim muassasasi masofaviy ta'lim shaklini joriy etishi zarurligi aniq belgilab qo'yilgan.

Masofaviy o'qitish bu – maxsus psixologik-pedagogik va axborot-kommunikatsion texnologiyalar muhitida, bir-biridan uzoqda bo'lgan qatnashchilarning bilvosita aloqasiga asoslangan holda bilim, malaka, ko'nikma va ularni egallash usullarini uzatish va o'zlashtirish jarayonidir.

Masofaviy ta'limning o'ziga xos muhim jihatlari:

- ta'lim oluvchining axborotni yaratuvchi va uni yetkazuvchi manbadan uzoqligi;

- texnologik jihatdan muloqot muhiti, shuningdek, psixologik va pedagogik jarayon muhitlarining o'ziga xosligi;

- masofaviy o'qitish jarayoni qatnashchilarning axborot texnologiyalari vositalari yordamidagi sinxron va asinxron muloqotiga asoslangani;

- ta'lim oluvchilarning ta'lim dasturlarini tanlash va o'qish trayektoriyalarini belgilashdagi erkinligi;

- ta'lim oluvchining, asosan, mustaqil ravishda, kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda o'zi ustida astoydil ishlash i [3].

Masofaviy ta'lim shaklida talabalar fanlarni o'qituvchi nazorati ostida mustaqil ravishda o'zlashtiradi. Masofaviy o'qish orqali ular vaqt va mablag'ni iqtisod qiladi. Ba'zi bir imkoniyati cheklangan talabalar uchun ham masofaviy o'qish juda qulaydir.

Masofaviy ta'limning maqsadi quyidagilardan iborat:

- mamlakatdagi barcha hududlar va chet eldagi fuqarolarga birdek ta'lim olish imkoniyatini yaratib berish;

- yetakchi universitetlar, akademiyalar, institutlar, tayyorlov markazlari, kadrlarni qayta tayyorlash muassasalari, malaka oshirish institutlari va boshqa ta'lim muassasalarining ilmiy-pedagogik salohiyatidan foydalanish evaziga ta'lim berish sifati darajasini oshirish;

- asosiy ta'lim va asosiy ish faoliyati bilan parallel ravishda qo'shimcha ta'lim olish imkoniyatini yaratib berish;

- ta'lim oluvchilarning ta'lim olishga bo'lgan ehtiyojini qondirish va ta'lim muhitini kengaytirish;

- uzluksiz ta'lim imkoniyatlarini yaratish;

- ta'lim sifatini saqlagan holda yangi prinsipial ta'lim darajasini ta'minlash [4].

Masofaviy ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari hamda zamonaviy o'qitish vositalaridan samarali foydalanish ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish-

da asosiy omillardan biri hisoblanadi. Masofaviy ta'lim an'anaviy ta'lim tizimini amalga oshirishda muammolarga duch kelinganda yoki shart-sharoit taqozosi bilan qo'llaniladi. Bu jarayon ma'lum muhitda ta'lim samaradorligini oshirishga zamonaviy texnologiyalardan yetarlicha foydalanishga zamin yaratadi [5].

Masofaviy ta'lim tizimida talabalarning axborot texnologiyalardan to'g'ri foydalanishi ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Masofaviy ta'limda o'qituvchi va talaba foydalanadigan texnika vositalari yordamida ta'lim mazmunini taqdim etish, talabalarning o'quv-biluv faoliyatini tashkil etish va boshqarish vositalari bajariladi. Ma'lum bir o'quv-biluv faoliyati bosma material, audio yoki video material shaklida taqdim etilishi mumkin. Masofaviy ta'lim vositalari, jumladan, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- elektron darslik, qo'llanma, ma'lumotnoma adabiyotlar;
- kompyuter tarmog'idagi o'quv-metodik material;
- odatdagi va multimedia mahsuloti shaklidagi kompyuter ta'lim tizimlari;
- audio, video o'quv axborot materiallari;
- masofaviy elektron-axborot kutubxonalari, masofaviy bilim va axborot bazalari va boshqalar [2].

Masofaviy ta'lim shaxsni o'zini-o'zi rivojlantirishiga va kelajakda zarur mutaxassis bo'lishiga yo'naltiradi. Masofaviy ta'limni joriy qilishning modelini belgilab olish strategik rejalashtirish nuqtayi nazaridan muhim hisoblanadi. Masofaviy ta'limga o'quv, o'quv-uslubiy, o'quv-me'yoriy va didaktik materiallarini tayyorlash, ularni optimallashtirish, sistemalashtirish, dizayn, shuningdek, o'quv jarayonini tashkil qilish ishlari ilgaridan tanlangan model loyihalar asosida amalga oshiriladi. [3]

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi PF-5847-sonli farmoni.
2. M.Ochilov, N.Ochilova "Oliy maktab pedagogikasi" darsligi. – Toshkent, 2008. 78-bet.
3. R.Mavlonova, N.Voxidova, N.Raxmonqulova "Pedagogika nazariyasi va metodikasi" darsligi. –T.: "Fan va texnologiya" 278-, 464-betlar.
4. Sh.S.Shoyimova, M.K.Xoshimova, Sh.R.Mirzayeva, M.M.Qo'ziboyeva "Ta'lim texnologiyalari" darsligi. –T.: «IJODPRINT», 2020. 115-, 310-betlar
5. Nazarov J. X. "Bo'lajak harbiy ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish omillari". Dissertatsiya – T.: 2014. 41-42-betlar.
6. Shavkatovna, S. D. (2021). THE IMPORTANCE OF DISTANCE LEARNING IN THE TEACHING OF" METHODS OF TEACHING MATHEMATICS".

1. Ta'lim jarayonini boshqarish xususiyati asosida. Bunda mustaqil – individual ta'lim oluvchi uchun o'qituvchi – rahbar tomonidan muntazam maslahat berib turiladi. o'rganilayotgan bilim darajasi testlar, so'rovnomalar asosida baholab boriladi.

2. Ta'lim jarayonining maqsadiga ko'ra. Ushbu turda ta'lim samaradorligiga erishishga bo'lgan ehtiyojdan kelib chiqqan holda o'quv jarayonlari tashkil qilinadi. Bunda kerakli natijaga erishishda lozim bo'ladigan barcha jarayonlar mustaqil ta'lim olishga qaratiladi. Masofaviy ta'lim jarayonida egallanishi lozim bo'lgan barcha ma'lumotlar aniq ifodalanishi lozim.

3. Masofaviy ta'limning o'qitish mazmuni asosida. Masofaviy ta'limni tashkil etishda foydalaniladigan ta'lim resurslarini tanlash, ularni tahlil qilish kabilar asosida tuziladi. Mustaqil ta'lim olishda masofaviy o'qitishning turli xil darajalari aniqlab chiqiladi. Har bir ta'lim oluvchining ichki shart-sharoiti va imkoniyati darajasidan kelib chiqqan holda mos keluvchi masofaviy o'qitish darajasi tavsiya etiladi.

4. Masofaviy ta'limni pedagogik texnologiya asosida. Masofaviy ta'lim olishda talabalar mustaqil ijodiy, ong-li faoliyat bilan shug'ullanadi. Ular mustaqil bilim olish jarayonida lozim bo'ladigan pedagogik texnologiyalardan, usullardan, vositalardan foydalangan holda ta'lim samaradorligiga erishish uchun barcha imkoniyatlarni ishga soladi. Kerak bo'lganda qo'shimcha materiallar ham yordamchi vosita sifatida tatbiq qilinadi.

5. Masofaviy ta'limni tashkil etishdagi tahliliy yondashuv. Talabalar ularga berilgan materialni qay darajada o'zlashtirganini aniqlash, tahlil qilish asosida belgilanadi. Talabalarning berilgan materialni o'rganishga izchil, tizimli, aniq ketma-ketlik asosida, yetarli shart-sharoitlarni hisobga olgan holda yondashishi nazarda tutiladi.

6. Masofaviy ta'limni tashkil qilishda teskari aloqa asosida. Bunda olingan ma'lumotlar qayta ishlangan holda ta'lim oluvchi tomonidan qabul qilinadi yoki berilgan manbaga qaytariladi. Umumiy tahlillar asosida ma'lum xulosalar, tushunilmagan ma'lumotlar qayta aloqa asosida jo'natiladi. Bu bosqichni amalga oshirish uchun kompyuter texnologiyalaridan foydalanish yaxshi natijalar beradi.

7. Masofaviy ta'limni tashkil etishda nazorat qilish asosida. Talabalarning egallangan bilimini masofadan turib ma'lum nazorat shakllari va usullari yordamida baholash. Olingan natijalarni tahlil qilish orqali tegishli xulosalarga kelish. Ushbu natijalar asosida masofaviy ta'lim dasturlariga kerakli o'zlashtirishlar, yangiliklar kiritish [5].